

POSTKOLONYALİZM VE BATI SİNEMASINDA DOĞU-BATI AYRIMINA YÖNELİK POSTKOLONYAL ÖĞELER

Emre ÇITAK*

Atıf/©: Çıtak, Emre, (2014). "Postkolonyalizm ve Batı Sinemasında Doğu-Batı Ayrımına Yönelik Postkolonyal Öğeler", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 7, Sayı 2, ss. 561-578.

Özet: Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasındaki dönemler pek çok bağımsız ve egemen devletin uluslararası alana dâhil olma serüvenini başlatmış ve günümüze kadar bu süreç devam etmiştir. Batı'nın etkisinden kurtularak bağımsızlığını ilan eden devletlerden pek çoğunun, bugün askerî olmasa da geniş çapta bir sömürü altında olduğu ileri sürülmektedir. Dünyanın büyük bir bölümüne uzun yıllar boyunca sahip olan Batı, günümüzde de etkisini ve nüfuzunu koruyabilmek için çeşitli araçlara başvurmaktadır. Postkolonyalizm'in bu ve benzer savları bugünün uluslararası ilişkilerinin doğasına farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu kurama göre Batı, yüzyıllarca "Doğu" ya da "öteki" gibi kavramlarla tanımladığı kendisinin dışında kalan dünyayı sömürgeleştirmiştir ve bu sömürü düzeni askerî anlamda olmasa da devam etmektedir. Siyaset, ekonomi, kültür, toplum, teknoloji gibi alanlarda gözlemlenebilen bu sömürüyü sanat alanında da görmek mümkündür. Bu çalışmada öncelikle postkolonyalizm kuramının temel savları ve uluslararası ilişkilerin doğasına getirdiği açıklamalar ele alınacaktır. Daha sonra da 2000'li yıllarda Batı sinemasından çıkan bazı filmlerdeki postkolonyal öğeler anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Postkolonyalizm, Batı Sineması, Yeni Sömürgecilik, Batı, Doğu

Makale Geliş Tarihi: 14.04. 2014/ Makale Kabul Tarihi: 17. 12. 2014

*Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: emre.citak@hotmail.com

Postcolonialism and Postcolonial Themes in the Western Cinema on East-West Discrimination

Citation/©: Çıtak, Emre, (2014). "Postcolonialism And Postcolonial Themes In The Western Cinema On East-West Discrimination", Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 7, Issue 2, pp. 561-578.

Abstract: Post-World War I and World War II periods launched a process in which lots of independent and sovereign states participated in international areas, and that process has continued thus far. Gaining their independence by getting over influences of the West, a lot of those states are alleged to be under a widespread exploitation today though not militarily. Having possessed a large part of the world for many years, the West is now applying different tools to continue its influence and prestige. Those and other assumptions of post-colonialism present a different perspective to nature of today's international relations. According to theory, the West colonized for ages what is defined as "the other" or "the East", and the system of exploitation is carrying on even if not in military terms. Possible to observe in political, economical, cultural, social and technological fields, exploitation can be seen in art, as well. In this work, firstly post-colonialism's assertions and explanations for the state of international relations will be dealt. Then postcolonial themes in a few movies from the 2000s in the Western film industry will try to be analyzed.

Keywords: Post-colonialism, Western Cinema, Neo colonialism, the West, the East

I. GİRİŞ

İnsanlık tarihi sömürgecilik ve emperyalizmle doludur. Sömürgeciliği, güçlü siyasî varlıkların refahlarını devam ettirmek için güçsüz olanların her türlü kaynağını adaletsiz bir biçimde kullanmaya yönelik eylemleri olarak tanımlamak mümkündür. Emperyalizm ise, ele alınan bakış açısı ya da yoğunlaşılan disipline bağlı olarak farklı terimlerle ifade edilebilmektedir. İmparatorluk, devletlerin hem topraklarının hem de güç ve nüfuz alanlarının genişlemesiyle ilgilidir. Emperyalizm de, imparatorluk ile ona tabi olan çevreler arasındaki belirleyici unsur olan gücün sosyal, kültürel, siyasî yönlerini ele almaktadır (Bush, 2006: 2-3). Sömürgecilik ve emperyalizm nasıl değerlendirildiğine bağlı olarak, birbirlerini izleyen iki tarihsel dönem ya da iç içe geçmiş bir süreç olarak tanımlanabilmektedir. Belirtilmesi gereken nokta, her iki uygulamanın da yönünün Batı'dan Doğu'ya ya da Kuzey'den Güney'e doğru olmasıdır. Öncelikle Avrupa sonrasında Batı Dünyası olarak tanımlanan güçler yüzyıllar boyunca sömürgecilik faaliyetlerini bir şekilde sürdürmüşlerdir (Young ve

Levy, 2011: xi-xvii). Hatta sömürgeci devletler bu durumu meşrulaştırmak ve yasal zemine sokmak için büyük uğraş vermişlerdir.

Hukuki olarak böyle bir durum kalmasa da, bugün dünyadaki bağımsız ülkelerin çoğu bir çeşit sömürü saldırısı altında bulunmaktadır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında yaşanan bağımsızlık mücadelelerinin ardından bağımsızlıklarını ve egemenliklerini elde etmiş devletler, günümüzde Batı'nın ekonomik, kültürel, sosyal, siyasi ve son aşamada askeri baskısını hissetmektedirler. Batı daha önce “yerliler” ya da “barbarlar” olarak nitelediği, Doğu ya da Güney olarak adlandırdığı toplumları, bugün ise “modern yerliler” olarak etiketlemekte ve bu toplumlara gelişmişlik anlayışını kendi düzeylerine çıkarmak olarak öğretmeye çalışmaktadır.

Batı'nın modern dünyada girişeceği sömürgecilik eylemlerini meşrulaştırmak için pek çok araç kullandığı ve geri çekildiği bölgelere tekrar nüfuz ettiği gibi söylemlerin yükselmesiyle beraber, postkolonyalizm de kendini iyice hissettiren bir teori hâline gelmiştir. Temelleri Batı dünyasında atılan teori, daha sonra Doğulu bilim insanları tarafından benimsenmiştir ve bugünün uluslararası ilişkilerini anlamada oldukça etkili hâle gelmiştir.

Postkolonyalizm, postkolonyal teori ve postkolonyal edebiyat olmak üzere iki ayaklı bir temelde oluşan ve Batı'daki eleştirel söylemin içinden çıkan teorik bir kavramdır. Batı'da köklerini bulsa da kısa zamanda üçüncü dünyadaki ya da başka bir söylemle Batı dışı dünyadaki yazar ve aydınların en önemli çalışma alanlarından biri hâline gelmiştir (Ning, 1997: 57). Batı'nın amaçlarını uygulamada ekonomik, hukukî, siyasi, kültürel, teknolojik, ticarî, askeri unsurları, sanat ve insanî değerleri kullandığı ve ayrıca hedef bölgelerde yaşayan insanları “ilkel, geri kalmış, vahşi, baskı altında, özgürleştirilmesi gereken, modernleşmeye ihtiyacı olanlar” olarak niteleyerek sömürgeciliğe meşru bir zemin hazırladığı görüşleri postkolonyalizmin temelini oluşturmaktadır. Günümüzde Batı'nın dışarıdaki dünyaya bakışının bundan yüzyıllar öncesine göre çok değişmediği, pek çok eylem ve söylemde görülmektedir. Uluslararası anlaşmalara, yüzyıllarca sürülen mücadelelere ve verilen sözlere rağmen, sömürgeciliğin ve emperyalizmin görünmez eli hâlâ dünya genelinde birçok devletin üzerindedir. Bu bağlamda postkolonyalizmi sömürgecilik sonrası dönem olarak değil yeni sömürgecilik dönemi olarak nitelemek, postkolonyalizm kuramını da bu döneme eleştiri bağlamında ele almak daha doğru olacaktır.

Batı'nın bu dönemi, yani yeni sömürgecilik sürecini meşrulaştırma çabaları son yıllarda özellikle sanat alanında görülmektedir. Kendisini modern olarak

niteleyen dünyada hazırlanan edebiyat ve sinema eserlerinde, açık veya gizli bir şekilde postkolonyal öğelere bolca rastlanılmaktadır. Sanatsal eserler aracılığıyla Batı kültürü ve değerlerinin üstünlüğü ve bunun karşısında Doğu dünyasının geri kalmışlığı bilinçaltlarına işlenmektedir. Bu bilinçaltı saldırının daha iyi anlaşılması için bu çalışmada, Batı sinemasından çıkmış “300 Spartalı”, “Büyük İskender”, “Truva”, “Cennetin Krallığı”, “Yüzüklerin Efendisi”, “Ölümsüzler” filmleri incelenecek ve içlerinde kimlik, ötekileştirme, yabancılaştırma, oryantalizm, hegemonya, kültürel üstünlük gibi postkolonyal temalar anlatılmaya çalışılacaktır.

II. POSTKOLONYALİZM NEDİR?

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve hemen on yıl sonrasında 11 Eylül saldırılarının gerçekleşmesi ile yeni bir şekil almaya başlayan dünyada sınırları katı bir şekilde belirlenmiş disiplinler de yakınlaşma ya da diğerlerine olan algılarını değiştirme eğilimine girmişlerdir. Geleneksel teorilerin hâlâ güçlerini devam ettirmeleri ile birlikte, dünyayı anlamakta farklı bakış açıları getiren ve farklı çalışma alanlarını uluslararası ilişkileri açıklamada kullanan yaklaşım ve teoriler güç kazanmaya başlamıştır. Postkolonyalizm ise, realizm ve liberalizm gibi ana akımların yetersiz kaldığı konulara getirdiği açıklamalarla giderek alanda kendini kanıtlayan bir teori hâline gelmiştir.

Eski çağlardan beri postkolonyalizm temellerinde düşünülebilecek çeşitli ibareler olsa da, kuramın uluslararası ilişkiler disiplinine olan etkileri yakın diyebileceğimiz bir zamanda, Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmıştır. Ulus ve milliyetçilik, sınırlar arasındaki insan hareketleri, kültürel şovenizm, kültür-emperyalizm ilişkisi gibi konular dünya politikalarıyla bağlandıkça postkolonyalizm farklı bir araştırma konusu olarak kendini göstermiştir (Smith ve Owens, 2006:288). “Post” öneki “sonra/sonrası” anlamına gelse de postkolonyalizmi, sömürgeciliğin ve kolonileştirmenin tamamen bittiği sömürgecilik sonrası dönem olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Bunun yerine postkolonyalizm kuramını bir anlamda, bugün dünyada yaşanan neokolonyalizm ya da yeni sömürgecilik sürecine bir tepki olarak düşünmek mümkündür çünkü günümüzdeki gelişmelere, eylemlere ve söylemlere yakından bakıldığında güçlü olanlarının mevcut pozisyonlarını korumak ve daha da güçlenmek için güçsüzlere yönelik “modern sömürgecilik” uyguladıkları görülmektedir. Bu yeni sömürgecilik dönemi daha önceki dönemlerdekine nazaran, ekonomik, siyasi, felsefi, kültürel, toplumsal gibi pek çok boyutu olan karmaşık bir süreci temsil etmektedir. Genel tanıma göre bir dış gücün bir ülkenin insanlarını baskı altında tutması ve onların topraklarını kontrol etmesi ve yerleşime açması

olarak tanımlanan sömürgecilik, postkolonyalizm kuramı ile birlikte bu farklı boyutları da içeren geniş bir tanıma kavuşmuştur. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndan sonra bağımsızlık ve dekolonyalizm hareketleri ile hukukî olarak böyle bir durum kalmasa da, pek çok otorite dünyada hâkim bir sömürgeciliğin ya da kolonyalizmin olduğunu düşünmektedirler. Kısaca, postkolonyalizm döneminde yeni bir sömürgecilik yani neokolonyalizm dönemi yaşanmaktadır ve postkolonyalizm kuramı da bu dönemi eleştirel bir dille incelemektedir.

Postkolonyalizm, temel olarak sömürgeci kurtulan ulusların yaşadığı hızlı kimlik ve kültür dönüşümündeki tehlikeyi ve fırsatları ortaya koymaya çalışan bir teoridir. Bu akım, Batılı düşünürlerin, hümanistlerin ve bilim insanlarının dünyayı algılama biçimlerinin daha üstün olduğuna ve Avrupa mantığının, ahlakının ve hukukunun en gelişmiş formlara sahip olduğu görüşüne karşıdır (Grovoqui, 2007: 231). Kurama göre Batı'nın kendisini bu denli gelişmiş olarak göstermesi hiç şüphesiz ki girişeceği yeni sömürgecilik eylemlerine zemin hazırlamaktadır. 1950-1960 yıllarındaki dekolonizasyon akımlarıyla birlikte özgürleştiği ve bağımsızlaştığı düşünülen Doğu (ya da Güney) dünyası hâlâ Batı'nın kültürel, siyasi, askeri ve ekonomik saldırılarına maruz kalmaktadır. Bununla birlikte, Batı gücünü, kültürünü, tarihini, dilini, sanatını, siyasi yapısını, sosyal ilişkilerini, ekonomisini, sanatını üstün gösterme çabalarıyla, ileri toplum olduğunu kanıtlamaya ve “geri kalmış” toplumlara müdahale hakkını meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

Koloniden kurtuluş döneminde, postkolonyalizmin ilk düşüncelerini yazılı eserlerde görmek mümkündür. Edward Said'in *Oryantalizm* (1979), Robert Young'ın *White Mythologies* (1990), Glaria Anzulala'nın *Borderlands/La Frontera* (1987), Gayatri Spivak'ın *In Other Worlds* (1987), Ngugi Wa Thiang'o'nun *Decolonizing the Mind* (1986) gibi eserleri postkolonyalist düşüncelerin temelini oluşturmuştur. Doğulu yazarların yanında, örneğin James Joyce gibi Batılı yazarlarda da bu tema işlenir, özellikle de Batı'nın içinde ezilmiş İrlanda gibi ülkelerde (Orr, 2008).

Postkolonyalizm terimi daha sonraları- 1980'lerle birlikte- “Üçüncü Dünya'yı” tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Üçüncü Dünya Teorisi'nin bazı krizlerin ortaya çıkmasıyla ve yükselen kolonyalizm karşıtı düşüncelerle, postkolonyalizm daha geniş bir anlam ifade taşımıştır. Çünkü Batı dünyası, fiilen bazı bölgelerden çekilse de buraları akıl ve kurnazlıkla yönetmeye devam etmekteydi (Xie, 1997:10). Bu bağlamda postkolonyal bilimin de, imparatorlukların oluşturduğu dünyada 20. yüzyılın başındaki sömürge karşıtı mücadele ve yine bu yüzyılın orta ve sonundaki Avrupa'nın dünya genelindeki

egemenliğine karşı başlayan dekolonizasyon hareketleri sırasındaki bilinçaltı ve eleştiri ile başladığını ileri sürmek gerekmektedir (Kaul, 2009: 305). Bu fikir altyapısı ile bağımsızlık hareketlerinin olmasına rağmen, Batı'nın yönelimi devam etmiş ve özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, ikinci ve üçüncü dünya olarak gösterilen yerler aynılaştırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda modern ve geri kalmış dünya olarak ayrılan dünyada Batı, tarihsel çarpıtma, kurumlar, kültür, değerler, ekonomi, teknoloji, güç ilişkileri gibi mekanizmaları kullanarak, eski sömürgelerine tekrar girmekte ve tüm dünyayı Birinci Dünya'nın uzantısı haline getirmeye çalışmaktadır.

Postkolonyal teori genel anlamda, uluslararası düzen, uluslararası toplum, uluslararası ahlak gibi kavramlara körü körüne bağlanmanın yanlışlığını vurgulamaktadır. Bu kavramlar Batı yayılcılığını ve sömürgeciliğini hatırlatmaktadır. Uluslararası ilişkilerde geçerli pek çok düşünce, kavram ve teori Batı tarafından oluşturulduğundan bu devletler kendilerini öğretmen ve rehber gibi görmektedirler (Grovoqui, 2007: 235). Bu yüzden dünyanın bugün aldığı şeklin doğal olduğu kabul edilemez ve uluslararası düzen bugün dünya üzerindeki tüm toplumlar ve onların değerleri göz önüne alınarak tekrar tanımlanmalıdır.

Bu teorinin öncüleri, köleleştirilmiş ya da kolonileştirilmiş toplumları zincirleyen ahlaksal, hukuki, kültürel dogmaların reddedilmesi gerektiğini söylemektedirler. Bu yapılırken Batı'nın modern dünyada kullandığı en önemli araçlardan biri olan insan hakları gibi kavramların evrenselleştirilmesi adı altında uyguladığı politikalara dikkat edilmelidir. Batılı politikacı ve bilim insanları, kendi değerlerinin üstünlüğünü kanıtlamak istediklerinde insan haklarının evrensel olduğunu ve her bireyin temel hak ve özgürlüklere ulaşmasının gerekliliğini vurgulayarak kendilerine görev biçmektedirler. Bu yolla Batı dünyası, diğer ülkeler için bir öğretmen ya da yol gösterici olmak için ahlak, değer ve hak gibi kavramları öğretmeye çalışmaktadır. Batı dünyası modern, demokratik ve refah içinde gösterilmekte ve dışarıda kalan dünya ise geri kalmışlıkla suçlanmaktadır. Şüphesiz ki bu görüşün altında siyasi amaçlar vardır ve Batı dünyası zaman zaman insan hakları ihlalleri olduğu ve demokrasi uygulanmadığı gerekçesiyle askeri müdahalenin de içinde bulunduğu pek çok yaptırımı uygulama hakkını kendinde bulmaktadır. Irak ve Somali'ye yapılan müdahalelerin bu bağlamda düşünülmesi, bu olaylara bakışta bir farklılık geliştirecektir.

Avrupa ve Amerika'da yapılan antropoloji, tarih ve kültür çalışmaları, tüm dünya tarihini Batı dünyasının özel bir konusu olarak görmektedir. Dünya

tarihinin ve medeniyetinin oluşmasında en büyük payın Batı olduğundan hareketle, bugün ve gelecekte de Batı merkezli eylemler her zaman ileriye götürücü olarak atfedilmektedir. Batı kültürü, en gelişmiş ve en geçerli olarak sunulmaktadır ve buradan hareketle Batı kültürü ile emperyalizm arasında doğrudan ama gizli bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Dekolonizasyon döneminde bile emperyalizmin etkisi vardır. Batı dünyası, özgürlüklerini kazanan uluslara bile bugünkü fikir altyapılarının oluşmasını emperyalizmin sağladığını, dünyadaki tüm halklara faydası olan emperyalizmi tam olarak anlamadıkları fikrini aşlamaktadırlar (Said, 1994: 35). Yukarıda isimleri ve eserleri sayılanların da aralarında bulunduğu pek çok postkolonyal teorisyen, gelişim çalışmalarının Avrupa merkezli olmasının, modern ve yeni sömürgeci bir fikir alt yapısını oluşturmaya yönelik olduğunu ileri sürerler. Genel görüşe göre kalkınma uygulamaları sömürgeci ya da Batı'nın söylemleri ve güç ilişkileri üzerine kuruludur (Sharp ve Briggs, 2006: 6-7). Liberal, neoliberal söylemler, modernleşme, gelişme, kalkınma, evrensel insanlık gibi kavramlar hegemonya eylemlerinin mantıklı hale getirilmesinden ibarettir. İnsanlık ve gelişmişlik konusunda yapılan tüm çalışmalar, yerli ya da yabancı olarak belirtilen insanlar göz önüne alınmadan yapılmıştır ve tüm uluslar için Batı kaynaklı genel geçer doğrular, ilkeler ve ahlak kuralları belirlenmiştir. Modernleşme ve kalkınmışlık Batı ile özdeşleştirilmiş ve gerçek gelişmişlik için Batı'nın çizdiği evrelerden geçilmesi gerekliliği, Rostow'un eserinde (Rostow, 1960) belirttiği gibi en son aşamanın ise Batı dünyasının seviyesine çıkmak olduğu yeni bağımsız ülkelerin önüne konulmuştur. Bu tür gelişim/kalkınma çalışmalarıyla birlikte postkolonyal çalışmalar da etkisini artırmaya başlamıştır. Rostow bu konuda önemli bir örnektir çünkü eserlerinde artık bağımsız olan Üçüncü Dünya'ya yol göstermeyi hedefleyen teorisyenin kolonyal döneme yaklaşımı, 1950 ve 60'larda modernleşme teorisi ile sunulan reçetelerin aslında geçmişin bir başka şekilde günümüzde de uygulanması niyetinden kaynaklandığını ileri süren eleştirileri destekler mahiyettedir (Okur, 2012: 162).

Postkolonyalizm, yeryüzünde sömürgeleştirilememiş ya da neokolonyalizm sürecine maruz kalmamış herhangi bir toprak parçasının bile kalmadığını ileri sürmektedir. Moore'a göre tüm insanlar tarihin bir döneminde şekillendirilmişlerdir, göç etmişlerdir, yok olmuşlardır; ülkeler işgal etmişler ya da kendi ülkeleri işgal edilmiştir. Pek çok nedene dayalı yer değiştirmeler ve benlik kayıpları/kazanımları olmuştur. Bu yüzden tüm kültürlerde postkolonyal bir yapı vardır (Moore, 2006:22). Tarihin herhangi bir evresinde neredeyse tüm toplumlar gerekli araçları bulduklarında bir şekilde diğerlerine karşı bir sömürü eylemi içinde bulunmuşlardır. Fakat Batı dünyası sömürgeciliğin,

emperyalizm ve postkolonyal akımın en önemli öncüsü ve meşrulaştırıcı olmuştur. Bunun nedeni de Avrupa'nın sömürgecilik ile hep iç içe olmasıdır. Avrupalaştırma, Avrupa düşüncesi sömürgecilikle yayılmıştır (Robert J. C. Young, 2004: 158). Bu bağlamda, günümüzdeki sömürü akımının başını özel anlamda yine Avrupa'nın, genel anlamda da Batı'nın çektiğini ve sömürü arayışında olan devletlerin de Batı'yı hem yöntem olarak hem de kullanılan araçlar yönünden taklit ettiğini ileri sürmek mümkündür. Postkolonyalizm kuramı da, bu nedenle eleştirilerini Batı ve Batı düşüncesi üzerinden yapmakta, Batı merkezli ve kaynaklı eylemlere şüpheyle yaklaşmakta ve kolonileştirme sürecinden çıkmış ama tam anlamıyla egemen ve bağımsız olamamış devletlerin sorunlarının temelinde Batı'nın samimiyetsizliğini aramaktadır.

Sömürgecilik, emperyalizm, kolonileştirme gibi eylemlerinde meşrulaştırma ya da mantıklı hale getirme, Batı için her zaman önemli olmuştur. İki ayrı dünya olduğu ileri sürülmüş ve bu görüş bilimsel olarak da kanıtlanmaya çalışılarak ötekileştirme politikası sürdürülmüştür. Yunan ve Romalıların Doğu halklarına karşı üstünlüklerini, onların kültürlerini ve hiyerarşik yapılarını eleştirerek savunmuşlardı (Said, 1979: 57). Bu dönemden beri Batı, kendisinin dışında kalan dünyayı “onlar”, “yerliler”, “diğerleri” ya da “barbarlar” olarak nitelemekte, buralarda yaşayan insanların ıkkelliğini ve geri kalmışlığını vurgulamaktadır. Batı toplumlarına göre buralara medeniyet ve ahlakî değerler götürülmeli ve tüm insanlar özgürleştirilmelidir. İşgal ettiği ülkelerdeki halkı yerliler olarak algılayan Batı, bu ülkelerin özgürleşmesiyle beraber artık “modern yerliler” olarak tanımlanabileceklerini ileri sürmüşlerdir. Bu görüşten hareketle, dekolonizasyon dönemi öncesinde sömürge ve kolonileştirme eylemlerini mantık zeminine bağlamak için kendi dışındaki dünyada yaşayan insanların barbarlığını, zalimliğini, geri kalmışlığını neden gösteren Batılı ülkeler, günümüzde bağımsız olan bu ülkelerde yaşayan insanların hâlâ modernleşme ve tam anlamıyla özgürleşme seviyesine ulaşmadıklarını dile getirmektedirler. Tarihten bugüne Batı dünyasında ortaya konulan çok sayıda eser özellikle Avrupa erdemini, Doğu barbarlığının karşısına koyarak kültürel bir üstünlük sağlamak amacıyla birer araç olarak kullanılmıştır ve kullanılmaya devam etmektedir. Batı'ya göre insanlar erdem, ahlak, teknoloji, mantık, bilim ve irade ile donatılmalıdır fakat bu özellikler Doğu kültüründe ya da yaşamında bulunmamaktadır. Buradan atıfla, Edward Said'in *Oryantalizm* kitabında değinildiği gibi, Batı'nın bakış açısıyla Batı güçlüdür ve Doğu güçsüzdür, bu radikal farklılık da dünyayı “onlar” ve “biz” olmak üzere iki büyük bölüme ayırmaktadır (Said, 1979: 45). Şüphesiz ki böyle bir ayırımın altında derin bir ırk ayrımı gözlemlemek mümkündür. «Beyaz ırkın diğerlerine modernlik ve

özgürlük getireceği» düşüncesi çok öncelerden günümüze siyasal söylemlerden sanatsal faaliyetlere kadar pek çok yerde kendini göstermektedir. Ayrıca, cinsiyet, ırk ve sınıf ayrımının olduğu/oluşturulduğu yerlerde yani Doğu toplumlarında, emperyalizm güç denemesi yapma fırsatı bulmuştur. Irklara karşı zorbalık yapıldığı, sınıfsal ayrımların üst seviyede olduğu, kadına karşı şiddet uygulandığı gibi varsayımlarla Doğu sürekli suçlanmış ve saldırıya açık hâle getirilmiştir. Çünkü kolonyal denetimin kültürel uygulaması için cinsiyet, ırksal ve sınıfsal ayrımlar önemli bir unsuru oluşturmaktadır. Ekonomik kontrol emperyalizm için oldukça hayatidir ve bu da sosyal olarak yeniden yapılandırılmış toplumlarda mümkündür (Ashcroft, Griffiths ve Tiffin, 2007: 33). Kolonyalizm döneminin bunlar ve benzeri fikirlerinin ve uygulamalarının, günümüzde de derinleşerek ve genişleyerek sürmesi postkolonyalizm kuramının temel eleştiri noktalarını oluşturmaktadır.

Kurama göre, söylemler de oldukça güçlü bir kolonileştirme aracı görevi görmektedir. Tamamen küresel bir dünyaya doğru gidildiği günümüzde, elektrikli haberleşme, küresel boyutlu ticaret, ulaşımın gelişmesi, bilginin iletilbilirliği ve haberlerin hızlı yayılması oldukça önemli gelişmelere yol açmaktadır ve bu tür örüntüler modern imparatorluklar tarafından oluşturulup kendi çıkarları için kullanılmaktadırlar (Said, 1994:6). Bu bağlamda oluşturulan ve dünyanın her tarafına yayılan kolonyal söylemler, kaynakların ele geçirilmesi, kolonileştiren gücün siyasal kazanımları, koloni sahibi olmanın bir imparatorluğun büyümesi ve iç politikada elini güçlendirmesi için önemli olması gibi konuları, kolonilerin aşağılığı, ilkel doğaları, barbarlıkları, emperyal gücün bu toplumlara faydası, ticaretlerine, yönetimlerine, kültürlerine ve ahlakî değerlerine yaptığı katkılar gibi sahte amaçların arkasına saklamaktadır (Ashcroft, Griffiths ve Tiffin, 2007: 38).

Dünya genelindeki son kalan sömürgelerin de dağılmasının ardından, daha önceden sadece yerli olarak nitelenen yazarların, sanatçıların, bilim adamlarının uyanışı ve kendilerini insan olarak nitelemeleriyle beraber, Batı'nın tüm dayatmalarına karşı çıkan ve toplum, hukuk, ahlak gibi kavramlara alternatifler sunan geniş bir kitle oluşmaya başladı. Onlara göre, tüm toplumlar bağımsızlık mücadelesi döneminde ortaya atılan eşitlikçi dünya görüşüne bağlı yaşamalıdır ve o dönemde ortaya atılan pek çok görüşün etkisinin kaybolduğu böylece de modern imparatorluğun hâlâ etkin olduğunu bilmelidirler (Kaul, 2009: 326-327). Daha önce sömürgeleştirilmiş ülkeler, yeni bir sömürgeleştirme saldırısıyla karşı karşıyadırlar ve neokolonyalizm de denilebilecek eylemler Batı'nın ekonomisi, teknolojisi ve ideolojisi ile üstünlük kurabilmesi için sömürgeciliğin yeniden yapılandırılmış halidir (Xie, 1997: 11).

Günümüzde modern emperyalizm ile Batı kültürü arasında etkileşimli bir ilişki vardır. Batı'nın kendisi dışındaki dünyada da hâkim olma anlayışı ve bu bağlamda kendinde gördüğü hak günümüzde hâlâ devam etmektedir. Giriştiği ve girişeceği eylemler için oluşturmaya çalıştığı meşru zeminin arka planı eski çağlardan beri hiç değişmemiştir. Doğu insanlarını despot, ilkel, ahlaksız ve acımasız olarak görmekte ve böylece onları insanlık toplumundan dışlayarak yapacağı eylemlerde kamuoyunun onayını almaya çalışmaktadır. Daha önceden barbar olarak tanımladığı kendi dışında kalan dünyayı bugün ise geri kalmış ve özellikle de 2000'li yıllarla birlikte terörist olarak nitelendirir. Batıya göre bu toplumlardaki aşırılıklar giderilmeli, Batı'nın değerleri buralara taşınmalı, modernlik, demokrasi ve özgürlük zor kullanma pahasına bu insanlara sağlanmalıdır. Ayrıca, buralardaki insanlar kendi topraklarını ve zenginliklerini tam olarak kullanamamaktadırlar ve Batı dünyasının bu bölgelere girmesiyle tüm insanlık için faydalı faaliyetler yürütülecektir. Bu ve benzeri düşünceler, özellikle filmler ve kitaplar gibi sanatsal araçlar yardımıyla tüm dünyanın bilinçaltına işlenmektedir ve kolonilerden yeni kurtulmuş ülkelerin halkları bile, modernleşmenin ve özgürleşmenin tek yolunun Batı dünyasıyla yakın ilişki kurmak, Batı'nın gelişmişliğini taklit etmek ve Batılı değerleri benimsemekten geçtiğine inanmaktadırlar. Böylece modern imparatorluk, kendisini yenileyerek ve rıza oluşturarak hegemonyasını dünyaya yaymaktadır (Okur, 2012: 167-238). Fiziksel/askeri bir Batı varlığından kurtulduğunu sanan Doğulu ülkeler, bugün Batı'nın kültürü, değerleri, ekonomik gücü, çok uluslu şirketleri, sporu, sosyal yaşamı, kurumları, düşünceleri, sanatı, teknolojisi, sanayisi ile bir kuşatma altındadır ve Batı bugün olan ve ileride olabilecek askeri müdahaleler için de meşru bir zemin hazırlamaktadır. Böylece de postkolonyalizm felsefi, ekonomik, askeri, teknolojik, çevresel ve kültürel-sanatsal boyutları olan önemli bir kuram olarak görülmektedir. Bir sonraki bölümde postkolonyalizmin sanatsal boyutu kapsamında, Batı sinemasının Doğu'ya, Doğu kültürüne ve Doğu insanına bakışı incelenecektir.

III. BATI SİNEMASININ BATI DIŞI DÜNYA BAKIŞININ POSTKOLONYALİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Şüphesiz ki Batı kendisi dışında kalan coğrafyalarda, emperyalizm de dâhil olmak üzere girişeceği eylemleri meşrulaştırmak için pek çok araç kullanmaktadır. Postkolonyalizm döneminde bu meşrulaştırma girişimlerinde sanat da önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde sinema sektörünün, emperyalizm/sömürgecilik faaliyetlerinin fikir alt yapısını oluşturmada verdiği gizli ve açık mesajların anlaşılabilmesi için çeşitli filmler incelenecek ve filmlerdeki postkolonyal teorinin öğeleri irdelenecektir.

Frank Miller'in romanından uyarlanan ve 2007 yılında izleyiciyle buluşan 300 Spartalı filmi (1), bitmeyen Batı-Doğu çekişmesini küçük şehir devleti Sparta ve Pers Krallığı arasındaki savaş üzerinden anlatmaktadır. M.Ö. 480 yılında meydana gelmiş olan Thermopylae Savaşı'nı konu olan 300, filmde kendini tanrıların tanrısı olarak ilan eden Pers Kralı Xerxes ile Sparta'nın Kralı Leonidas'ın mücadelesini ve bu bağlamda zamanın Doğu-Batı kültürleri ve anlayışları arasındaki farkları sahneye koymaktadır.

Önüne çıkan tüm devletleri yok eden ve kendisine karşı gelen kralların kafalarını taçlarıyla beraber kesip dünyaya korku salan bir imparatorluk olarak tarif edilen Pers İmparatorluğu, adalet ve erdem gibi değerlerle oluşturulmuş «kutsal» Sparta şehrini almak istemektedir. Filmde pek çok kez Perslerin yaklaşan bir canavar olduğu ve bu canavarında kölelerden oluştuğu söylenmektedir. Bu canavara ise tamamen askerlerden oluşan, sadece güçlü ve sert olanların vatandaş olarak kabul edildiği küçük ama güçlü Sparta karşı koymaktadır.

Kral Leonidas şehirlerini yakacak, kadınları ve çocukları esir yapacak ve filmde sayısı onbinler hatta milyonlarla ifade edilen doğu güçlerine 300 adamıyla karşı koymaktadır. Spartalılar bu mücadele sonunda öleceklerini bile bile kaçmamakta ve son nefeslerine kadar savaşmaktadırlar. Karşı taraf ise bu savaşı kazanmak için Sparta'nın kutsal sayılan kâhinlerini para ve kadın kullanarak satın almakta, senatörleri kendi tarafına çekmekte, Spartalıları savaştan vazgeçirmek için gözlerini boyamaya/kandırmaya çalışmaktadır. Buradan Doğuların savaşın ahlak ve kurallarını bile uygulamaya yanaşmadığını buna rağmen Spartalıların 100 devletten gelmiş bu ordu karşısında diz çökmektense ölümü yeğleyecek kadar erdemli olduğu vurgulanmaktadır.

Filmde Spartalı savaşçılar fiziksel olarak oldukça güçlü, giyinişleri ve silahları ile modern, savaş taktikleriyle ilerici, içlerindeki devlet ve aile sevgisiyle birlikte birbirlerine olan bağlılıklarıyla son derece erdemli olarak tasvir edilmektedir. Karşıdaki ordu ise zorla bir araya getirilmiş, canavarlardan ve kölelerden oluşmuş, herhangi bir duygusu hatta ruhu olmayan insan dışı varlıklar olarak izleyiciye yansıtılmaktadır. Şüphesiz ki bu görüntülerin arka planındaki düşünce, Batı dışı dünyanın insanlıktan tamamen uzaklaşmış olduğu görüşünü beyinlere kazımadır. Doğu'nun savaşçılarının mantık ve duyguyla davranmadığını yansıtmak, karşı tarafa her şeyi yapabileceği göstermek ve onları insan dışı canlılar olarak tarif etmek izleyicide nazarında korku ve izleyen süreçte yok edilmeleri için meşru bir zemin yaratılması için kullanılan bir araçtır.

Bunun yanında film boyunca batılı değerlerin üstünlüğü de gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır. Pers tarafında tüm kararlar Xerxes tarafından alınmakta iken Sparta'da bir konsey bulunmaktadır. Bu konsey kendisine yaklaşan bir tehlikeye karşı koymak için bile ortak bir karar alınmasını savunmaktadır. Böylece Batı'da demokrasi varken Doğu'da tek kişilik baskıcı yönetimlerin olduğu izleyiciye sunulmaktadır. Daha filmin başlarında Sparta'ya teslim olma teklifini getiren Pers elçisi, Leonidas'ın eşinin konuşmaya katılmasını şaşkınlıkla karşılayıp "Bu kadın nasıl erkeklerin karşısında konuşur?" şeklinde tepki vermektedir. Bunun karşısında kraliçe "Sadece Sparta kadınları gerçek erkek doğurur" diye elçiye cevap verirken, Leonidas elçinin eşine saygısızlık ettiğini ileri sürerek onu öldürmektedir. Bu sahnede Batı ve Doğu'nun kadına bakışındaki farklılık ortaya konulmaktadır.

Filmde bahsedilen ilginç bir konu da Batılıların kendi soylarını Herkül'e dayandırmalarıdır. Dünyanın bilinen tüm kötü yaratıklarını öldürmüş, mitolojik bir karakter olan Herkül'ün soyundan geldiğinin ileri sürülmesi, Batılılara dünya üzerindeki tüm kötü güçlere karşı savaşıma hakkını ve sorumluluğunu vermektedir. Bunun yanında kendini tanrıların tanrısı ilan eden Pers Kralı'nın, filmin sonunda bir ölümlü olan Leonidas tarafından yaralanması bir alay olarak nitelendirilebilirken, Pers gemilerinin güçlü fırtınada batmasını, Spartalılar Tanrı Zeus'un düşmanlarına verdiği bir ceza olarak görmektedirler. Bu bağlamda bu sahne, günümüzde "Batı'ya tehdit yöneltenlerin başına gelen kötü olaylar Tanrının Batılıları korumak için verdiği bir cezadır" tarzında bir fikir altyapısı oluşturulmasının önünü açmaktadır. Bu savaşta, kuvvetler arasında büyük bir fark olsa da Persliler savaşı ancak bir Spartalı olan Ephialtes'in ulusuna ihaneti sonucu kazanmıştır.

Film, Batılıları katletmek için gelen Doğu güçlerine karşı tüm Yunanlıların yani birleştigi ve dünyayı tiranlıktan kurtarmak için savaşacaklarına söz verdikleri sahne ile bitmektedir. Bugün dünyada tiranlığa, zorbalığa ve köleliğe karşı yürütüldüğü ileri sürülen savaşların bu bağlamda meşrulaştırılmaya çalışıldığı unutulmamalıdır.

Büyük İskender filmi (2), Batı merkezli sinemanın Doğu kültürüne ve halklarına bakışını yansıtan, incelenmesi gerekli olan bir yapımdır. Filmde Makedonya Kralı İskender'in nasıl bir dünya imparatorluğu kurduğu belgesel tarzında anlatılmaktadır. Babası Filip'in ölümünün ardından tahta geçen İskender, sadece kabilelerin, geri kalmış toplumların olduğu Asya kıtasıyla modern uygarlık olarak nitelediği toplumların bulunduğu Batı'yı birleştirme amacıyla fetihlerine başlamaktadır. Filmin başlarındaki sahnede, çocukluğunda İskender

der Aristo'ya "Eğer Perslerden üstünsek neden onları yönetmiyoruz?" diye sorarak, "güçlü güçsüzü yönetir" fikrini izleyiciye iletmektedir.

Filmde Doğuların vahşi olduklarını bunun nedeninin de barbarlık ve zevklerine aşırı düşkünlükleri olduğu görüşü, bizzat ünlü düşünür Aristo tarafından dile getirilirken, Batı toplumlarının duygularına hâkim olduklarını ve ılımlı oldukları düşüncesi ortaya konulmaktadır. İskender, Doğu insanların ihtiyacının özgürleşme ve değişim olduğunu söylemektedir. Ona göre bu insanlar, ölümlerini gömmeden bırakan, düşmanlarının kafataslarını delmeye çalışan, tüm zevklerini ortalık yerde gideren, okuma yazma bilmeyen geri kalmış kabilelerdir. Bu yüzden dünya halklarına özgürlük getirilmelidir ve bunun için de onun orduları tüm dünyayı fethetmelidir. İskender'in Babil girişinde halk tarafında büyük bir sevinçle karşılandığını gösteren sahne, Doğu halklarını özgürleştirme girişiminin aslında bölge halkları tarafından istenildiğini kanıtlamaya yöneliktir.

300 Spartalı filminde olduğu gibi, film boyunca Batılı Kral İskender ile Doğulu Krallar arasında karşılaştırmalar yapılmaktadır. Örneğin, İskender savaş sonrasında yarasına bakmak isteyen doktoru geri çevirip ondan askerleriyle ilgilenmesini isterken, Pers Kralı Darius kendi canını kurtarmak için adamlarını savaş meydanında bırakıp kaçırmaktadır. Çünkü filmde Darius'un ordusunun kölelerden oluştuğu ve hiçbir amacı olmadan savaşan insanlar topluluğu olduğu, İskender'in askerlerinin ise özgürlük için savaşan kutsal savaşçılar olduğu fikri oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Fethettiği yerlerde öldürülmekten ve kötü muameleden korkan insanlara karşı İskender'in tutumu, Batı'nın oluşturmak istediği değer yargılarını en açık biçimde ifade etmektedir. İskender'in, Babil Sarayı'na girdikten sonra kendisinin ve ailesinin öldürüleceğinden korkan Darius'un büyük kızı Stateira'ya bir prensese yakışır şekilde davranılacağını duyurması, ilk eş olarak Doğulu bir kadını seçmesi, ordusuna Doğulu askerleri alması, fethettiği yerlerin yönetimlerini tekrardan asil sahipleri olan krallara vermesi ve yerel insanlara kötü davranılmasının kendilerinkinden daha eski bir kültürü aşağılamakla eşit olduğunu etrafındakilere aktarması Batı düşünce yapısının sözde üstünlüğünün tüm dünyaya anlatılması açısından önemli unsurlardır. Fakat yine de İskender'in fetihlerinin arkasında yatan nedenin geri kalmış toplumlara özgürlük ve medeniyet getirmekten öte tek büyük kral olmak, buralardaki zenginlikleri elde etmek ve kendisine örnek aldığı mitolojik kahramanlardan daha da büyük olmak istemesi sayılabilir. Ayrıca film boyunca İskender'in komutanlarının Doğu toplumlarına bakışları, hissettikleri ve söyledikleri Batı'nın

bu insanlara olan nefretini ve aşağılamasını en iyi şekilde ifade etmektedir.

Filmin sonunda, neredeyse tüm dünyayı fethetmiş, Doğulu halklara Batılılarla eşit haklar vermiş ve özgürlük idealini yaymış olan İskender, ilerleyişini bitirip Babil'e dönmekte ve Doğu'ya verdiği önem nedeniyle öldürülmektedir.

Batılılar ile Doğuluların savaşını konu alan bir başka film olan Truva (3), barışın kadınlar ve korkaklar için olduğu ve imparatorlukların ancak savaşlarla kurulacağını ileri süren Kral Agememnon'un, tüm Yunan askerlerini toplayarak Truva'ya saldırmasını konu almaktadır. O'na göre ya tüm Truva Yunan egemenliğine girecek ya da tüm Truvalılar ölecektir. Savaş öncesinde Truva Prensi Hektor ile konuşmasında savaş olmaması için önerdiği bu şart, bir Batılı komutanın gözünden Batı egemenliğine girmemiş bir Doğu toplumunun yaşama hakkının da olmadığını gözler önüne sermektedir.

Filmde, Truvalıların cesurca savaşmalarının arka planında yatan korkuyu en iyi şekilde Hektor aktarmaktır: "Eğer Yunanlılar içeriye girerlerse tüm erkekleri öldürürler, bebekleri surlardan aşağıya atarlar ve kadınları köle yaparlar." Gerçekten de filmin sonunda, Truva atı sayesinde içeriye giren Yunanlı askerler tüm şehri yakıp yıkmakta, kadınlara tecavüz etmekte ve ayırım yapmadan herkesi öldürmektedir. Bu sahnede yapılanlar her ne kadar Yunan ordularını eleştiriyor gibi görünse de, arka plandan Doğu toplumları için bir tehdit içermektedir. Sahne, en başından Batı egemenliğini kabul etmeyen ve özgürlükleri için savaşarak pek çok Yunanlının ölümüne neden olanların uğrayacağı sonu göstermesi açısından önemlidir. Bunun yanında Briseis isimli rahibe-ye bir Yunan askerinin söyledikleri, Doğu'ya olan algıyı yansıtmada oldukça önemlidir. Asker, "Bir Truvalı olmaktansa Sparta kölesi olmasının daha iyi olduğunu" söylemektedir. Film süresince acımasız bir savaşçıdan, sevdiği kız için ölümü göze alan ve en büyük düşmanını öldürmesi üzerine ağlayan bir karaktere dönüşen Achilles, büyük dövüş sahnesinde Hektor'un ölenin cenazesine saygı gösterilmesi fikrine karşı "aslanlar ile insanlar arasında anlaşma yapılmaz" diyerek, Doğu'nun belki de en iyi savaşçısını bile küçümseyebilmektedir. Film, Yunan askerlerinin Truva'yı ve Doğu kültürüyle ilgili her şeyi yakıp yıkmasıyla sona ermektedir.

12. yüzyıldaki haçlı seferleri sonrasında Kudüs'ün durumunu konu alan Cennetin Krallığı filmi (4), kutsal toprakları yeni bir dünya olarak algılayan Batılılarla bölgenin yerlileri arasındaki mücadeleyi anlatmaktadır. Bu topraklara savaşmak için giden askerlere dini bir görev yüklenmekte ve kâfir öldürmenin cinayet değil cennete götürün bir anahtar olduğu söylenmektedir. Aynı za-

manda, Selahaddin Eyyübi'nin askerleriyle karşılaşacak Haçlı kuvvetlerine, komutanlar "İsa'nın Haçını üzerinde taşıyan bir ordunun asla yenilmeyeceğini" söylemekte ve böylece girişecekleri herhangi bir askeri eyleme kutsallık katmaktadırlar.

Kendisine babasından kalan topraklar verilen ana karakter Balian, bu toprakları güzelleştirmeye çalışmazsa iyi bir insan olamayacağını söylemektedir. Yaşadığı bölgedeki insanlara daha iyi bir yaşam sunmaya ve en çok ihtiyaç duyulan şey olan suyu insanlara sağlamaya çalışmaktadır. Buradan hareketle, Batı kendi topraklarını ve kaynaklarını iyi şekilde kullanamayan Doğu'ya yardım etmelidir görüşü işlenmiş görünmektedir. Film boyunca, Batı'da sıradan bir köylü olan Balian'ın bile Kudüs'teki insanları nasıl etkileyebildiği, yönlendirebildiği ve pek çok değeri aktarabildiği izleyiciye gösterilmektedir. Filmin sonunda Hristiyan ordusundan kat kat fazla Müslüman askerini durduran ve adil bir anlaşma yaparak Kudüs'ü teslim eden Balian, Kudüs'ün koruyucusu ilan edilmektedir.

Yüzüklerin Efendisi (5) üçlemesi ise Batı dünyasının Doğu'ya bakışının örneklerini bulabileceğimiz bir başka sinema eseri olma niteliğine sahiptir. Film genel anlamda dünyayı ele geçirmeye çalışan karanlık güçlerle, bu saldırıya karşı koymaya çalışan gelişmiş ırklar olan İnsanlar, Elfler, Cüceler ve Hobitler arasındaki mücadeleyi anlatmaktadır. Hem filmde gösterilen haritalarda hem de Legolas'ın "Doğu'da kıpırdayan bir şey var, uyumayan bir kötülük bu" sözlerinden, dünyayı egemenliğine almak için harekete geçen gücün doğudan geldiği anlaşılmaktadır. Mordor diyarında üslenmiş olan bu güç, Orta Dünya'nın yani Avrupa'nın bağımsızlığına saldırmaktadır. Filmde pek çok yerde bahsedildiği üzere bu saldırı tek bir ülkeye ya da ırka değil tüm gelişmiş ırklara yapılmaktadır. Filmlerde Sauron'un orduları acımasız, kana susamış insan dışı yaratıklar olarak tasvir edilirken, Orta Dünya aydınlık, gelişmiş, insanların mutlu yaşadığı, sanat ve mimari de oldukça gelişmiş bir yer olarak tarif edilmektedir. Sauron'un ordularının tek amacı Kral varisi Aragon'un belirttiği gibi "tüm insanları yok etmek" olarak belirtilmektedir.

Film boyunca birkaç yerde, doğudan gelen bu düşman güç karşısında diğer tüm toplumların birleşmesi gerekliliği çağrısında bulunmaktadır çünkü yanan bu ateşin giderek tüm dünyayı saracağı ileri sürülmektedir. Hatta ağaç ırkı olan Entler, başta Sauron'un org savaşçılarıyla olan bu savaşa davet edildiklerinde katılmamayı tercih etmelerine rağmen düşman gücün çoktan ormanlara saldırdığını ve ağaçları kestiklerini görmeleri üzerine savaşın bir tarafı olmaktadırlar. Buradan bir Doğulu güç tarafından tehdit geldiğinde aslın-

da tüm modern dünyanın etkileneceği görüşü zihinlere iletilmektedir. Filmin sonunda, tüm Orta Dünya toplumlarının birleşmesiyle doğudan gelen tehlike mağlup edilmekte ve dünya tekrardan huzura kavuşmaktadır.

Ölümsüzler(6) filmi, mitolojik bir karakter olan Theseus ile Epirus Yayı'nı bu-larak tanrıların en büyük düşmanları olan titanları serbest bırakmak isteyen Hereklionlu Hyperion arasındaki mücadeleyi anlatmaktadır. Mitolojik temala-rın ön planda olmasına rağmen, Hyperion'un gösterdiği tiranlık, acımasızlık, aç gözlülük gibi kavramlar aslında Batı sinemasının Doğu ile özdeşleştirdiği özelliklerdir.

Theseus'un temsil ettiği Batı uygarlığını tehdit eden kara güç, masumları öl-düren, din insanlarına bile saldıran, kölelerden ve yaratıklardan oluşmuş bir kalabalık olarak tasvir edilmektedir ve Olympos tanrılarının hapsedtiği titan-ları yer altından çıkarmaya çalışmaktadır. Burada bir dini savaşın da altı çi-zilmektedir. Filmin ana temasına göre, dışarıdan gelen bir saldırgan güç, mev-cut toplumun dinî ve kültürel değerlerine saldırı düzenleyebilme tehlikesini de yanında taşımaktadır. Bu yüzden de bu zalim güce karşı, tüm Yunanlılar birleşmeli ve savaşmalıdır. Aksi takdirde Hyperion ve onun insan olmayan canlılardan oluşan ordusu, zamanın modern dünyasına dair tüm unsurları yok edecek ve tüm hür insanları esir edecektir. Film, Thesus'un öncülüğünde savaşan güçlerin, düşmanı yenilgiye uğratması ve Olympos tanrılarının da titanları yenmesiyle sona ermektedir. Diğer filmlere benzer şekilde, Batılı bir topluma tehdit oluşturan güç hiçbir mantığı, ahlaki ve dini değeri olmayan en aşağılık canlılar olarak tarif edilmekte ve yok edilmelerinin tüm "insanlığın" ortak görevi olduğu belirtilmektedir.

IV. SONUÇ

Dekolonizasyon akımı sonrasında, dünyada hukukî olarak bir sömürgecilik ya da emperyalizm girişimi olmasa da uluslararası alanda meydana gelen ge-lişmeler Batı dünyasının Doğu ya da Güney olarak nitelendirilen bölgelere ilgisinin azalmadığını açık bir şekilde göstermektedir. Batı dünyası siyasî, hu-kukî, teknolojik, ekonomik, sanatsal ve hatta askerî olarak eski sömürgelerin-de varlığını sürdürmektedir.

Bu bağlamda postkolonyalizm akımı sömürgecilik sonrası dönemde Batı ve Doğu dünyasının eğilimlerini incelemektedir ve Batı'nın, diğer dünyadaki et-kisinin ne kadar olduğunu tanımlamaya çalışmaktadır. Batı, amaç ve çıkar-ları doğrultusunda Doğu'da tekrar var olmaktadır ve girişeceği yeni eylemleri meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

Yeni sömürgecilik eylemlerinin meşrulaştırılmasında ve bu doğrultuda bir fikir altyapısının oluşturulmasında önemli kollardan bir tanesi, sanat ve çoğunlukla sinemadır. Özellikle son on yılda seyirciyle buluşan pek çok savaş filmi, Batı dünyasının Doğu'ya bakışını bazen açık bazen de gizli biçimde ortaya koymaktadır. Batı değerlerinin üstünlüğü, Doğu'nun barbarlığı, iki dünya arasında büyük ayrımların olduğu, Batı'nın kendisi dışında kalan dünyayı kalkındırması ve özgürleştirilmesi gerekliliği gibi ögeler bilinçaltlarına kazınmaktadır.

300, Büyük İskender, Truva, Cennetin Krallığı, Yüzüklerin Efendisi, Ölüm-süzler gibi filmlerin ayrıntılı olarak incelenmesi ve postkolonyal teorinin süzgecinden geçirilerek değerlendirilmesi, Batı sinemasının sanatsal kaygı yanında siyasi amaçlarının da olduğunu gösterecektir. Çünkü bu filmler izlendiğinde, Batı'nın Doğu'ya yönelik amaç, çıkar, izlenim ve algısını anlamak oldukça kolay hale gelecektir.

NOTLAR

- 1- 2006 yılında tamamlanan film, 2007 yılında sinemalara gelmiştir. Filmin orijinal ismi 300, yönetmeni Zack Snyder'dir ve süresi 117 dakikadır.
- 2- "Alexander" ismiyle 2004 yılında seyirciyle buluşan filmin yönetmeni Oliver Stone'dur ve filmin süresi 165 dakikadır.
- 3- Homeros'un İlyada eserinden uyarlanan 2004 yapımı filmin orijinal adı Troy, yönetmeni Wolfgang Petersen ve süresi 163 dakikadır.
- 4- Kingdom of Heaven orijinal ismiyle 2005 yılında sinemalara gelen filmin yönetmeni Ridley Scott ve süresi 145 dakikadır.
- 5- J.R.R. Tolkien'in üçlemelerinden sinemaya uyarlanmıştır. "The Lord of The Rings" orijinal ismiyle sahne koyulan film üç bölümden oluşmaktadır: The Fellowship of the Ring, The Two Towers ve The Return of the King. Filmler sırasıyla, 2001, 2002 ve 2003 yıllarında çekilmiştir.
- 6- 2011 yılında vizyona giren filmin orijinal ismi Immortals, yönetmeni Tarsem Singh ve süresi 110 dakikadır.

KAYNAKÇA

- ASHCROFT, Bill; GRIFFITHS, Gareth ve TIFFIN, Helen. (2007), *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*, Routledge, New York, 2. Basım.
- BUSH, Barbara. (2006), *Imperialism And Postcolonialism*, Pearson, Harlow.
- GROVOQUI, Siba N. (2007) "Postcolonialism", Tim Dunne, Milja Kurki ve Steve Smith (Ed.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, Oxford University Press, New York, ss. 229-246.

- KAUL, Suvir. (2009), "How to Write Postcolonial Histories of Empire", Daniel Corey and Lynn Festa (Ed.), *Postcolonial Enlightenment*, Oxford University Press, New York, ss. 305-327.
- MOORE, David Chiani. (2006), "Is the Post- in Postcolonial the Past- in Post-Soviet?: Toward a Global Postcolonial Critique", Violeta Kelertas(Ed.), *Baltic Postcolonialism*, Radopi, New York, ss.11-31.
- NİNG, Wang. (1997), "Orientalism versus Occidentalism", *New Literary History*, Cilt 28, Sayı 1, ss. 57-76.
- ROSTOW, Walt Whitman. (1960), *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*, , Cambridge University Press, Cambridge, 2. Baskı.
- OKUR, Mehmet Akif. (2012), *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk: Tarihsel Dünya Düzenleri ve Irak'ın İşgali*, Ötügen, İstanbul, 2. Basım.
- ORR, Leonard. (2008), *Joyce, Imperialism&Postcolonialism*, Syracuse University Press, New York.
- SAİD, Edward W. (1979), *Orientalism*, , Vintage Books, New York.
- SAİD, Edward W. (1994), *Culture and Imperialism*, Vintage Books, New York.
- SHARP, J. ve BRİGGS, J. (2006), "Postcolonialism and Development: New Dialogues?", *The Geographical Journal*, Cilt. 172, Sayı. 1, ss. 6-9.
- SMITH, Steve ve OWENS, Patricia. (2006), "Alternative Approaches to International Theory", John Baylis ve Steve Smith (Ed.), *The Globalization of World Politics*, , Oxford University Press, New York, 3. Baskı, ss. 271-296.
- XİE, Shaoboo. (1997), "Rethinking the Problem of Postcolonialism", *New Literary History*, Cilt. 28, Sayı. 1, s.s. 7-19.
- YOUNG, Iris Marion ve LEVY, Jacob T. (2011), "Introduction", Jacob T. Levy ve Iris Marion Young, *Colonialism And Its Legacies*, Lexington Books, Plymouth.
- YOUNG, Robert J. C. (2004), *White Mythologies: Write History and the West*, Routledge, Londra, 2. Baskı.

FİLMLER

- 300 (300 Spartalı), Zack Snyder (yön.), 2007.
- Alexander (Büyük İskender), Oliver Stone (yön.), 2004.
- Troy (Truva), Wolfgang Petersen (yön.), 2004.
- Kingdom of Heaven (Cennetin Krallığı), Ridley Scott (yön.), 2005.
- The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring (Yüzüklerin Efendisi: Yüzük Kardeşliği), Peter Jackson (yön.), 2001.
- The Lord of the Rings: The Two Towers (Yüzüklerin Efendisi: İki Kule), Peter Jackson (yön.), 2002.
- The Lord of the Rings: The Return of the King (Yüzüklerin Efendisi: Kralın Dönüşü), Peter Jackson (yön.), 2003.
- Immortals (Ölümsüzler), Tarsem Singh, 2011.